

DORDTYART 2017

SENSE OF SOUND

SENSE OF SOUND

De expositie in het tweede deel van het seizoen toonde een overzicht van geluidkunst van vroeger en nu. In de hal werden veertien werken opgesteld om de verschillende aspecten van geluidkunst, nu en in het verleden, te tonen en te laten ervaren. Installaties van enkele grondleggers, bestaande uit installaties van gerenommeerde geluidkunstenaars en nieuwe werken van enkele jongere kunstenaars klonken in Biesboschhal. Niet alleen de klanken maar ook de presentatie amuseerde: het was geluid om naar te kijken. De productie van klank werd weergegeven op een analoge manier via snaren, trommels en bellen.

De getoonde Ideofonen van Dick Raaijmakers kunnen gezien worden als monumenten voor de emancipatie van het geluid tot kunst. Werk van Paul Panhuysen, Ad van Buuren, Nico Parlevliet en Hans van Koolwijk was te zien naast dat van Maria Barnas, Elise 't Hart i.s.m. Nils Davidse, Robert Lambermont, Tamar Harpaz, Matthias König en Matthijs Munnik.

Er vonden enkele performances en optredens plaats waaronder het openingsconcert door Ensemble Interface met klanksculpturen gebouwd door Hans van Koolwijk.

Zoals eens de machines in de machinehal bewogen, schuurden, krasten en kraakten, zo stonden tijdens de tentoonstelling de geluid-installaties zichtbaar te bewegen, te piepen en te zingen als een eerbetoon aan de hal, de werkvloer van weleer en aan de industriële bedrijvigheid die er eens was.

De tentoonstelling en de geluidperformances zijn mede mogelijk gemaakt door de steun van Fonds 21.

SENSE OF MUSIC

Een speciaal geluid- en muziekprogramma vond plaats op het buitenterrein in het klankbodem-paviljoen van Dré Wapenaar. Twaalf voorstellingen van verschillende (groepen) muzikanten, variërend van minimal music tot klankkunstexperimenten en klassieke stukken.

Fonds 21, Prins Bernhard Cultuurfonds Zuid-Holland, Gemeente Dordrecht, Stichting Simeon ten Holt Fonds en Stichting Bevordering van Volkskracht, hebben bijgedragen aan de prachtige concerten in het paviljoen.

Lyda Vollebregt, december 2017

Maria Barnas (Hoorn, 1973)

The Poet is ontwikkeld door beeldend kunstenaar en dichter Maria Barnas. Het werk bevindt zich op het snijvlak van lichaam en machine, individu en systeem. *The Poet* neemt een belangrijke plek in binnen het oeuvre van Barnas. Zij werkt met tekst en beeld; nieuw is een serie werken waarin ze niet alleen de betekenis, maar ook de massa, het volume en het gewicht van taal gebruikt om sculpturen te ontwikkelen en tot een nieuwe, beeldende taal te komen.

Na een serie glaswerken, waarin ze woorden blies tijdens het vormen van de glazen bellen - om woordvormen en klanken de uiteindelijke vorm van de gestolde bellen te laten bepalen - ontwikkelde ze *The Poet*, die op een speelse manier de macht en onmacht van taal-overdracht laat zien.

Het gedicht van *The Poet*, *The Planet O*, is geen kant en klaar gedicht maar bestaat uit de zoektocht naar woorden. De juiste woorden op het juiste moment. Hierbij geeft het haken, stokken en stotteren van *The Poet* uitdrukking aan het onvermogen van de mens zich op een ideale manier uit te drukken.

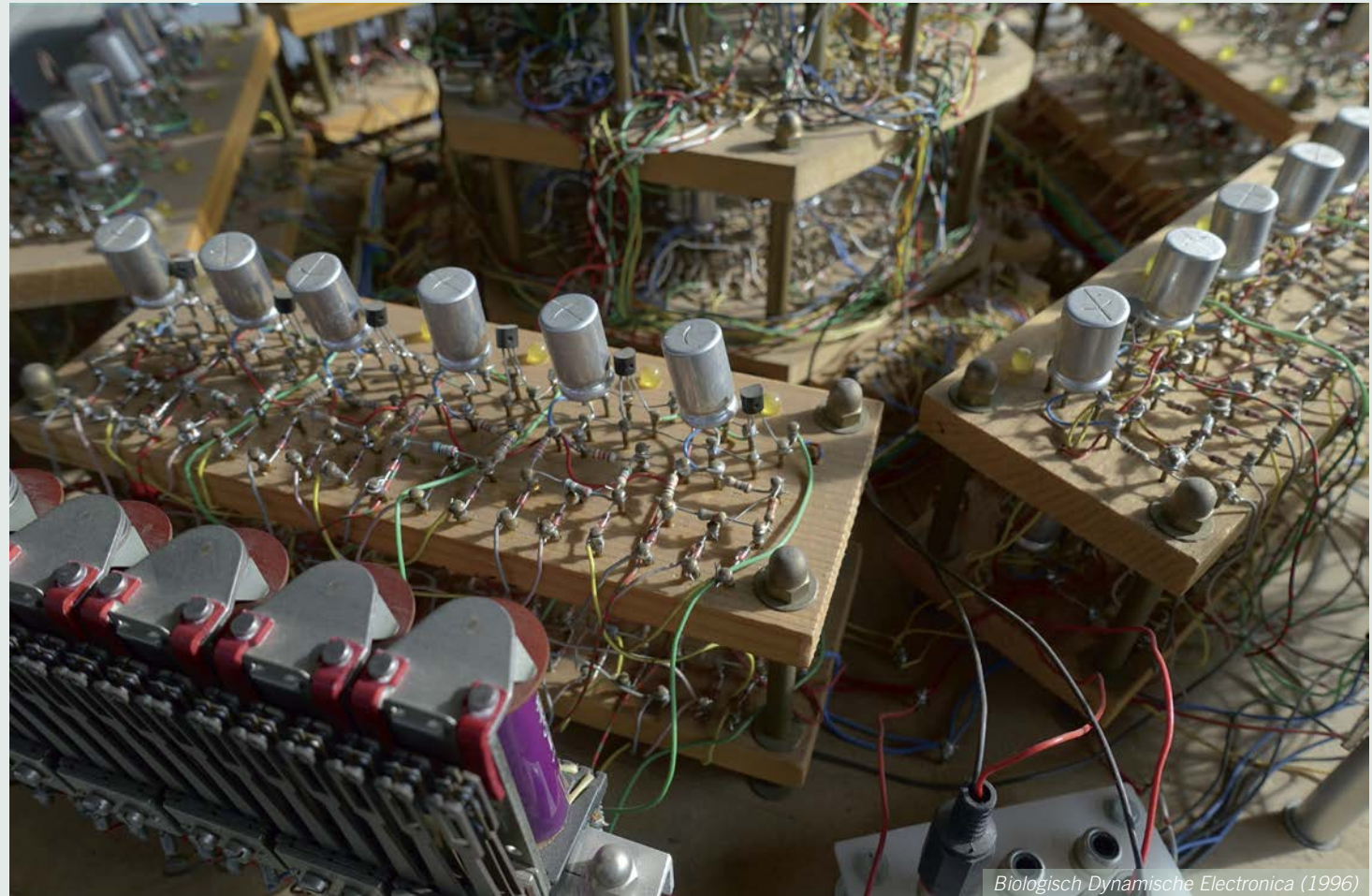

The Poet (2016)

Ad van Buuren (Breda, 1951-2014)

Binnen de installaties van Van Buuren worden geluiden gecomponeerd op basis van toeval. Het doel is het genereren van reeksen onvoorspelbare ritmes en klankcombinaties. De ongebreidelde chaos die daaruit voortkomt wordt vervolgens beteugeld door het invoeren van vaste waardes.

Het toeval wordt opgeroepen in analoge neurale netwerken. Dit zijn schakelingen met relais die net zo werken als neuronen in de hersenen. Deze schakelingen sturen geluidsbronnen aan. Daarbij gebruikt Van Buuren geen computers en chips, maar elektronische onderdelen die op een beeldende manier zijn vormgegeven. De geluidsbronnen in zijn installaties zijn onder andere bossen riet, toongeneratoren, ventilatoren, orgelklanken, het tikken en klikken van relais, snaren, bellen. Alles wat geluid maakt kan in een installatie van Van Buuren terecht komen.

Bruikleen Verbeke Foundation

Elise 't Hart (Den Haag, 1991)

Het werk van Elise 't Hart gaat over de wereld van geluiden die ons dagelijks passeren. Het gaat over leren luisteren, bewustwording en het opdoen van vollediger ervaring van onze omgeving.

Tijdens Sense of Sound heeft Elise op de eerste verdieping het *Instituut voor Huisgeluid* opgebouwd. Het Instituut is een doorlopend kunstproject en bestaat uit een grote verzameling van geluiden die je in huis tegenkomt. Elise documenteert deze geluiden, legt de bron van het geluid vast (de instrumenten) en gaat in gesprek met de eigenaren of waarnemers van het geluid. Door het systeem dat ze ontwikkelde, luister je na een bezoek aan het Instituut anders naar je omgeving.

Organa (i.s.m. Nils Davidse) is een verzameling huisorgeltjes uit het hele land. Elk exemplaar heeft een eigen stem en een eigen geluid. Het ene stond jaren in een kroeg, het andere werd uit huis geplaatst omdat het niet meer in het interieur paste. Samen met Nils heeft Elise een installatie gemaakt waarin ze de orgels een compositie laten spelen waarbij de karakters van de orgels te zien en vooral te horen waren.

Instituut voor Huisgeluid (2013-heden)

Organa (2017) i.s.m. Nils Davidse

Tamar Harpaz (Jerusalem, IS, 1979)

Tamar Harpaz plaatste een nieuwe geluidinstallatie in de hal tijdens Sense of Sound, *GO!* gemaakt van alledaagse objecten – sommige maakten zelf geluid andere droegen dit geluid verder de hal in. Het vibreren van een snaar liet een kopje rinkelen. Glasplaten, trommels, een schaalpje, een stem en een pollepel. Geluiden uit deze losse elementen vormden samen een muziekstuk, vertelden een verhaal, en vormen een waar orkest. Harpaz heeft dit orkest zowel in geluid als in beeld zorgvuldig samengesteld. Bij bezoekers werd elk zintuig geprikkeld en nieuwsgierigheid gewekt.

Matthias König (Friedrichshafen, DE, 1987)

Matthias König speelt in zijn werk met de grenzen van culturele motieven. Waar komen tradities vandaan en waar kunnen zij naartoe gaan? Bestaat plaatsgebonden authenticiteit eigenlijk wel? Wat betekent traditie en folklore in een geglobaliseerde wereld en hoe ziet dat eruit? König schetst situaties, die een frictie laten ontstaan tussen wat je denkt te herkennen aan oorspronkelijkheid en wat je daadwerkelijk ziet en hoort.

Bij DordtYart plaatste Matthias het werk *A human drummer trying to imitate a drum machine trying to imitate a human drummer*. Twee trommels recht tegenover elkaar gepositioneerd slaan om en om op hun vel. Een ritme tussen beide trommels ontstaat waarin ze elkaar imiteren en met elkaar lijken te communiceren. König speelt met de waarneming van de kijker en stelt deze op de proef, zowel in het horen als in het zien.

Ondersteund door Mondriaan Fonds (werkbijdrage jong talent)

A human drummer trying to imitate a drum machine trying to imitate a human drummer (2015 / 2017)

Detail installatie

Hans van Koolwijk (Bergen op Zoom, 1952)

Van Koolwijk werkt naar eigen zeggen met klank zoals beeldhouwers werken met steen of klei: klank is materie. Door voortdurend onderzoek naar de grondslagen van het laten klinken van geluid heeft hij een breed palet gecreëerd van simpele klanksculpturen tot zeer complexe geluidsmachines.

In de nieuwe installatie van Van Koolwijk hingen zo'n vijftig bellen. Tijdens Sense of Sound bespeelde Hans *De Bellen* samen met drie leden van het Schreck Ensemble: Hans van Eck (oprichter Schreck, composities, regie), Caroline Erkelens (zang) en Jan-Kees van Kampen (live elektronica). De vijftig bellen klinken divers, ze komen uit Japan, Birma, Tibet en Londen. Daarnaast maakte Van Koolwijk zelf fragiele exemplaren van bone china porselein. Tijdens de performances werden de klanken nauwkeurig geregistreerd en via luidsprekers in de hal verspreid. Dit combineerden de kunstenaars met flarden tekst in verschillende talen die de bezoekers meenamen naar een andere staat van bewustzijn, waarin droom, vergeten herinnering en doordringende realiteit samenstroomden.

De Bellen tijdens performance

Detail De Bellen (2017)

Robert Lambermont (Heerlen, 1976)

Lambermont is zowel beeldend kunstenaar als pianist. Het ontstaansproces van de objecten van Lambermont verloopt organisch en intuïtief. Hij verzamelt vormen en bewegingen die hem opvallen in onder meer gebouwen en landschappen, maar ook in minder materiële zaken zoals de muziek van Si-meon ten Holt en vertaalt deze naar tekeningen en bewegende objecten.

De vorm van de Grote Pneuma is gebaseerd op de hoogtelijnen en kustlijn van Paaseiland. De grijze kunststof buizen worden langzaam gevuld met water waardoor de houten ringen trapsgewijs stijgen. Naarmate het beeld in hoogte stijgt neemt het geluid van stromend water af. Nadat het object zijn hoogste punt heeft bereikt, stort het geheel plots in waarbij luid kolkend water hoorbaar is.

De Grote Pneuma (2009)

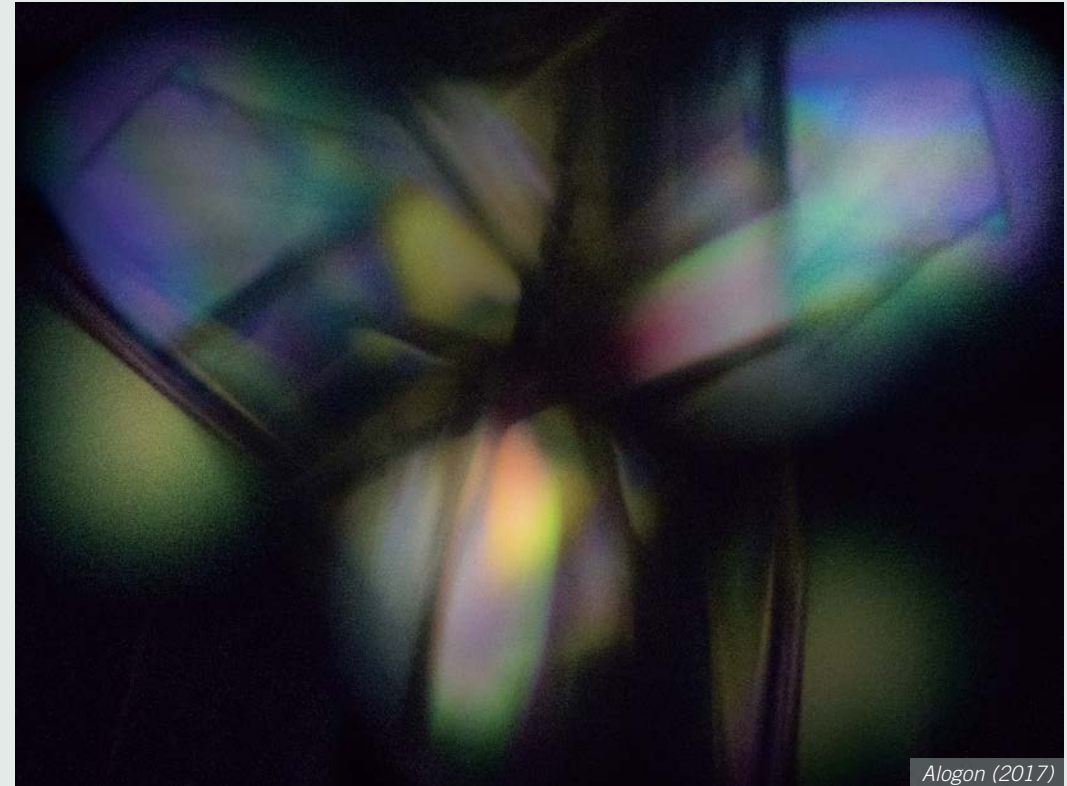

Nanoteller (2016-2017)

Matthijs Munnik (Leeuwarden, 1989)

Matthijs Munnik werkt en woont in Den Haag. Hij studeerde aan de KABK en volgde daarna een residentie aan de Rijksacademie. In zijn werk spelen de elementen licht en geluid een belangrijke rol. In zijn immersieve audiovisuele installaties neemt hij de toeschouwer en toehoorder mee in zijn eigen wereld.

Tijdens Sense of Sound toonde Munnik een nieuwe installatie: *Alogon*. Een abstracte generatieve film op basis van analoge lichtprojecties. Zelfgebouwde projectoren van lenzen, folies, prisma's en transparante objecten creëerden een visuele wereld. Een door Matthijs gecomponeerde soundscape versterkte de wereld van licht met complexe tonen. Voor deze installatie haalde hij zijn inspiratie uit de opkomst van lichtshows en synthesizers uit de jaren '60.

Alogon (2017)

Paul Panhuysen (Borgharen, 1934 – 2015)

Panhuysen is een van de grondleggers van de Nederlandse (elektronische) geluid-kunst. Naast dat hij componist en beeldend kunstenaar was, werkte hij ook als curator, socioloog en kunsthistoricus en zette hij zich in voor de geluid-kunst. Zo richtte hij het Apollohuis op, een ruimte voor experimentele muziek en beeldende kunst waarmee hij een hele nieuwe generatie geluidkunstenaars inspireerde en een podium gaf. Met zijn veelzijdige werk had Panhuysen als doel mee te werken aan de verbetering van het dagelijkse leven van mensen.

De bekendste geluidinstallaties van Panhuysen zijn wel zijn snaarinstallaties: snaren die op verschillende manieren in de ruimte zijn gespannen en worden bespeeld door de kunstenaar met zijn met hars bedekte vingers. Bij DordtYart werd door een aantal kenners de installatie *Ginger Strings* (2011) opgebouwd. Het geluid van deze installatie in de hal lieten zijn werk, maar ook de hal zelf weer leven. Tijdens de tentoonstelling werd op de tweede verdieping een film getoond waarin Panhuysen de installatie bespeelt en de luisteraars betovert met het geluid van vibrerende en resonerende snaren.

Ginger Strings (2011)

Nico Parlevliet (Katwijk aan Zee, 1948)

Een geluidwerk van Parlevliet kan aan twee kanten beginnen, geluid wordt beeld of beeld wordt geluid. Het resultaat is altijd een vorm in het midden waarin beiden samengaan. Wanneer geluid het beginpunt is, altijd een natuurlijk en niet elektronisch versterkt geluid, zoekt hij naar een vorm die in functie staat van dat geluid. De vorm verbeeldt het geluid.

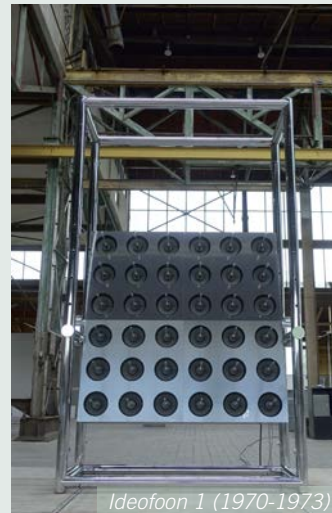
De installatie De Zee is een ruismachine die werd gemaakt voor een muziekstuk van de componiste Calliope Tsoupaki. Als de machine goed staat opgesteld, hoor je haar eerder dan dat je haar ziet. Een kalm geruis zweeft zachtjes naar je oren en wie zijn ogen sluit waant zich aan zee. Alles wat kenmerkend is voor het werk van Parlevliet valt hier samen: beeld en geluid, herinnering en verbeelding, eenvoud en raadsel, verandering, toeval en het spel van de beweging.

Dick Raaijmakers (Maastricht, 1930 – 2013)

Dick Raaijmakers was componist, theatermaker, theoreticus, musicus, kunstenaar en een pionier op gebied van elektronische muziek. In de jaren '50 werkte Raaijmakers voor Philips, waar zijn eerste grote uit- en bevindingen vandaan komen: de eerste elektronische muziek. In de jaren die volgden, bouwde Raaijmakers installaties die geluid maakten, bewogen, of zichzelf konden vernietigen. Later werkte hij als wetenschappelijk medewerker bij de Rijksuniversiteit Utrecht. Als docent Elektronische en Hedendaagse Muziek was hij verbonden aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag en later als docent muziektheater bij de interfaculteit Beeld en Geluid van het Koninklijk Conservatorium en de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten, een opleiding die door Raaijmakers werd opgericht.

In de Ideofonen van Raaijmakers functioneert de luidspreker, zoals wij hem kennen, niet meer als passieve informatie-doorgever, maar is hij gepromoveerd tot actieve spreker en zelfs componist van zijn eigen muziek. In de titel Idefoon zijn de begrippen idee en foon (klanksegment, eenheid van geluid) verenigd.

Bruikleen
Koninklijk Conservatorium Den Haag

Bruikleen
Gemeentemuseum Den Haag

The image shows an art installation titled 'Reflecting Halos' by Martine & Visser. It features several large, translucent, teardrop-shaped structures made of thin, vertical rods, suspended from the ceiling of a large, industrial-style building with a high, vaulted roof. The structures are arranged in a cluster, and their translucent surfaces reflect the light and the surrounding environment, creating a shimmering, ethereal effect. The floor is made of dark, square tiles, and the walls are white. The overall atmosphere is one of modern, minimalist art.

DORDTART 2017

CROSS WORKS

Documentatie
DORDTYART 2017

curatoren
Lyda Vollebregt, Elise 't Hart

teksten
Elise 't Hart, Lyda Vollebregt, Arie van der Krogt

fotografie
DordtYart

vormgeving
stoopmanvos

DordtYart
Maasstraat 11
3313 CR Dordrecht
www.dordtyart.nl

CROSS WORKS

In de periode van april tot augustus werkten de kunstenaars in hun werkplaatsen in de Biesboschhal en op de landtong. Met collega-kunstenaars en studenten onderzochten zij diverse materialen en technieken en pasten deze toe in hun nieuwe werk. Bestaande werken werden geplaatst en gaandeweg – en spelenderwijs – ontstonden de nieuwe werken. Men werkte met veel geestdrift in de eigen sfeer, maar de totale bedrijvigheid in de hal gaf energie en enthousiasme. Hierdoor ontstond een open sfeer, zowel tussen de kunstenaars onderling als tussen hen en de bezoekers, de gasten van DordtYart. De getoonde onderzoeken veroorzaakten dynamiek, maakten nieuwsgierig en lokten positieve reacties uit voor de kwaliteiten van de kunstenaars. Dit jaar is vooraf, bij het verlenen van de opdracht geen duidelijk resultaat afgesproken. Onderzoek en experiment stonden voorop, samen met het delen van kennis en methoden met elkaar, met de opdrachtgever en de gasten.

In een laboratorium paste Pieke Bergman beweging met verschillende materialen toe en conserveerde zij de natuur samen met Marit Heinen en Wendeline Thole. Maurice Bogaert bouwde, met assistentie van Sofie Doeland, een caleidoscopische installatie waarbij het publiek kon plaatsnemen in de camera. De sculpturen van David Jablonowski, samen-gesteld van piepschuim, metaal en spiegels kwamen perfect tot hun recht in de industriële hal. Samen met Sarah Pichlkostner en Tim Mathijssen testte hij op de landtong materialen op hun artistieke maakbaarheid en realiseerde hij een totaalkunstwerk.

Stan Wannet speelde met de absurdistische eigenaardigheden die de mens maakt tot wat hij is, waarbij het dier, het dierlijke en het dier in de mens een prominente rol speelt. Hij werkte aan een mechanische installatie samen met Chen Rongxin en Anthony Olubunmi Akinbola. Beweging, licht en materiaal waren de uitgangspunten voor Michiel Martens en Jetske Visser. Zij wisten de bezoeker te verrassen en te betoveren met hun bewegende beelden. Tenslotte bewerkte Boris van Berkum via een 3D printer scans van beelden en maskers. Op die manier ontstonden nieuwe schepsels, die gebruikt worden in Winti rituelen.

Het onderzoek en de kunstproductie zijn mede mogelijk gemaakt door de steun van het Mondriaan Fonds via de bijdrage opdrachtgeverschap.

Op de tweede verdieping werden in de installatie *Night Dwelling* (2014) van Krijn de Koning zes kunstvideo's getoond uit de collectie Pieter en Marieke Sanders.

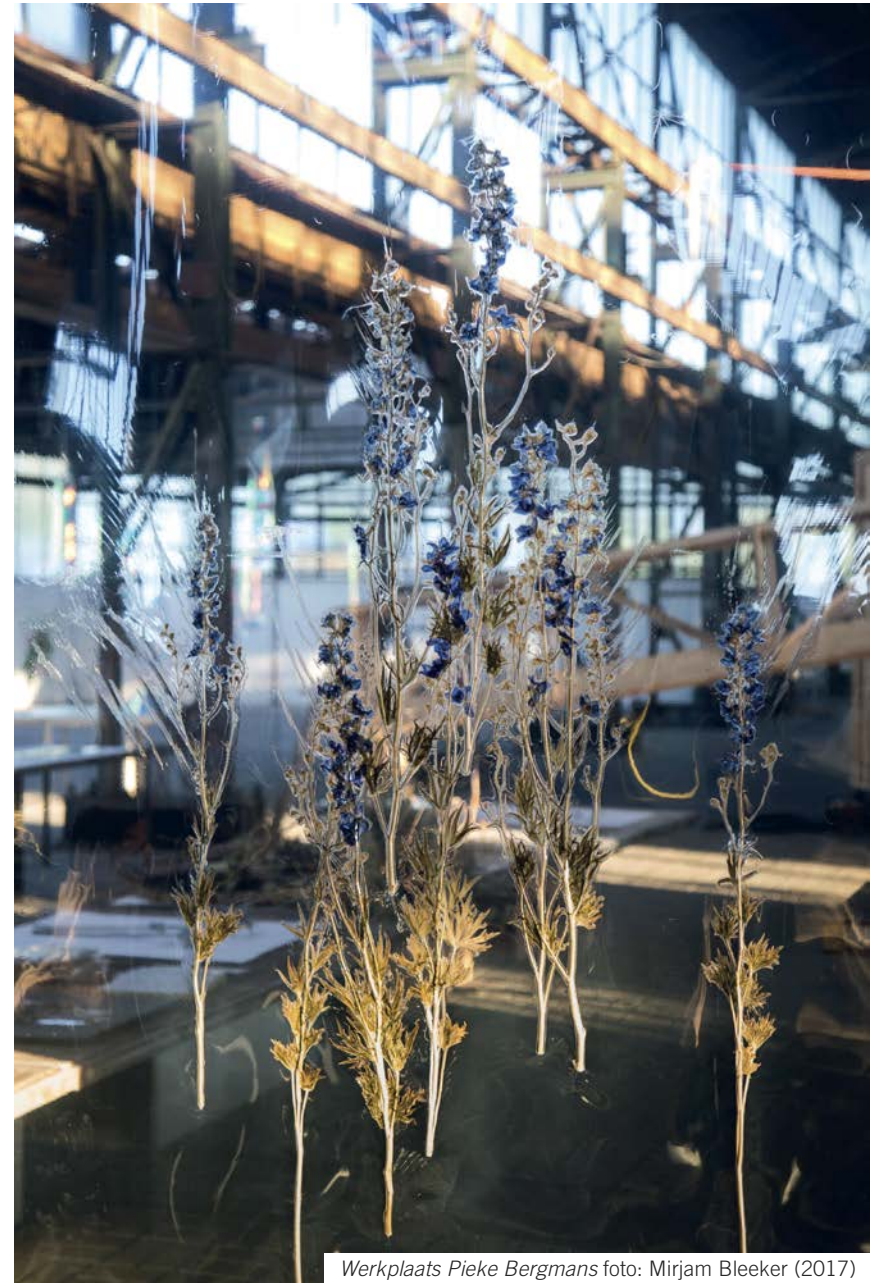
Lyda Vollebregt, december 2017

Pieke Bergmans (Sprang-Capelle, 1978)

Pieke Bergmans maakt werk over beweging en welke vormen uit beweging voortkomen. Haar proces start vaak met onderzoek naar de karakteristieken en de al bestaande productie-processen van het materiaal waarmee ze aan het werk gaat. Door dit grondige onderzoek weet ze precies hoe ze het materiaal kan manipuleren. Pieke Bergmans is bij DordtYart

op verschillende manieren de natuur gaan conserveren. In haar tijdelijke werkplaats deed zij materiaalonderzoek en werden verschillende technieken onderzocht en toegepast. Bloemen en planten zijn bewerkt met epoxyhars, gegoten in siliconen, en geseald tot 2D collages. Haar werkplaats vormde zich langzaam tot een ware rariteitenverzameling

waarin de tijd in de natuur werd stilgezet en kleur verrassend behouden bleef. Pieke Bergmans heeft tijdens Cross Works samengewerkt met Wendeline Thole en Marit Heinen.

Werkplaats Pieke Bergmans foto: Mirjam Bleeker (2017)

Boris van Berkum (Rotterdam, 1968)

Boris van Berkum werkt met reusachtige 3D robotprinters om zijn objecten te maken. Door deze manier van werken is hij zich gaan afvragen: 'Waarom zou een kunstenaar toekijken wat een robot doet? Wat maakt het verschil tussen de robot en de scheppend kunstenaar?'

Bij DordtYart is Boris werkzaam geweest met zijn 3D printer en tablet. In de hal waren verschillende schetsen te zien; kleine 3D beeldjes die hun oorsprong vinden in de geschiedenis van West-Afrikaanse religies, gevonden in archieven van musea. Boris bewerkte deze 3D scans van beelden en maskers tot nieuwe schepsels, die gebruikt zullen worden in Winti rituelen.

Boris van Berkum tijdens Cross Works

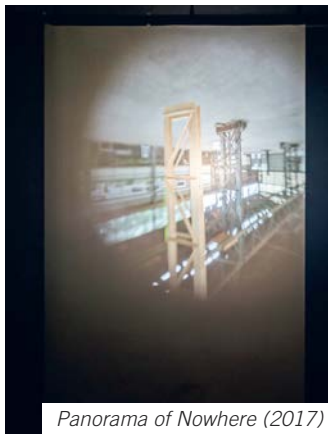
Daughter of Mother Earth (2017)

Maurice Bogaert (Heerlen, 1975)

Maurice Bogaert werkt aan projecten waar verschillende media zoals architectuur, film, tekst en beeldende kunst bij elkaar komen tot een totaalervaring voor het publiek.

In het werk dat getoond werd in de hal, *Het-Wezen-van-de-Stad*, was de camera het enige dat Maurice niet zelf geproduceerd had. Hij ging de uitdaging aan en maakte een enorme, draaiende installatie: *Panorama of Nowhere*. De donkere kamer lag aan de ketting te rammelen en verdraaide met zijn visioog ons beeld van de lichte hal.

Levensgrote houten kopieën van de staalstructuur vulden dit filmische, absurde maar toch levensechte beeld. Tijdens Cross Works heeft Maurice samen- werkt met scenograaf Sofie Doeland

Panorama of Nowhere (2017)

Het-Wezen-van-de-Stad (2014)

David Jablonowski (Bochum, 1982)

David Jablonowski concentreert zich op kernvragen rondom de eigen aard van sculptuur en zijn communicatief potentieel, de kracht van de communicatie. Jablonowski speelt met uiteenlopende materialen en spannende contrasten (bijvoorbeeld hi-tech versus natuurlijke elementen). De manier van combineren en presenteren geeft een verrassende uitstraling.

Tijdens Cross Works heeft David Jablonowski het materiaal carbon tot zijn uiterste gebracht: acht meter hoge sculpturen werden gegoten en gevormd voor de kunstroute ArtZuid in Amsterdam. David nodigde tijdens deze periode collega-kunstenaars Sarah Pichlkostner en Tim Mathijsen uit. Ze werkten individueel en samen, binnenin de hal en op het buitenterrein van DordtYart. Op de landtong ontstond zo een sculpturenpark vol verschillende materialen en vormen.

Tim Mathijsen, David Jablonowski en Sarah Pichlkostner

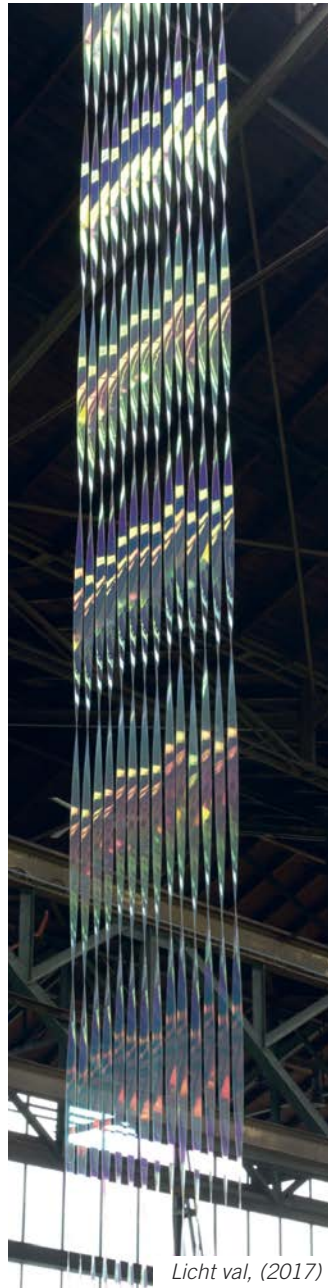

Public Hybrid (2017)

Martens en Visser (Den Haag 1985, Aalten, 1985)

De samenwerking tussen Michiel Martens en Jetske Visser leidde tot hun werk *Reflecting Holons*. Daarin laten zij hun fascinatie zien voor transformatie en beweging. Een onderzoek naar beweging, beschouwend vanuit licht, oppervlakte, interieur en semi-publieke ruimtes.

Martens en Visser onderzochten in de hal samen met assistent en student Manon Stoeltje kunststoffen voor het maken van nieuw werk. In hun werkplaats zagen we verschillende onderzoeken met betrekking tot het (in)snijden in diverse materialen als gecoate plastics. Ook de Holons die als vuurtorens draaien in de hal zijn op deze manier ontstaan. Door motoren te koppelen aan de ingesneden vormen weet dit design-duo de toeschouwer te verrassen met beweging, licht en materiaal. Tijdens Cross Works hebben ze het publiek weten te fascineren met een neerwaartse beweging, een waterval van licht en kleur.

Licht val, (2017)

Reflecting Holons (2015)

Stan Wannet (Den Bosch, 1977)

Het werk van Stan Wannet richt zich op de intermediaire rol, die de mens speelt – tussen dier en ding – als bezieler van de levenloze wereld met de nadruk op, en de voorliefde voor, al de absurdistische eigenaardigheden die hem/haar maakt tot wat hij is. Het dier, het dierlijke en het dier in onszelf speelt een prominente rol.

Bij DordtYart werkte Stan Wannet met twee collega kunstenaars Chen Rongxin uit China en Anthony Akinbola uit Amerika. De drie kunstenaars startten hun onderzoek in DordtYart en stuiterden meteen op een thema die de leidraad vormde in hun onderzoek: communicatie. Via Google Translate overlegden en bespraken de kunstenaars hun onderwerpen en ideeën. Miscommunicatie en

verdraaiing ontstaat zo vanzelf. In de installatie die ze maakten met diverse materialen, een beest, een pan soep en fijne mechaniek, tonen ze een vertaler, die voor jou de vertaling maakt van de borrelende orakel en daarmee jouw toekomst interpreteert.

De Vertaler (2017)

Anthony Akinbola en Chen Rongxin

Kunstenaars

Pieke Bergmans

Boris van Berkum

Maurice Bogaert

David Jablonowski

Michiel Martens / Jetske Visser

Stan Wannet